

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui evitat disceere, incidet in mala.

17 Omni tempore diligit, qui amicus est: & frater in angustiis comprobatur.

18 Stultus homo plaudet manibus cum sponderit pro amico suo.

19 Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exultat ostium, quærit ruinam.

20 Qui perversi cordis est, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.

21 Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

^{15.} 22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsiccat ossa.

23 Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii.

^{14.} 24 * In facie prudentis luces sapientiæ: oculi stultorum in finibus terræ.

25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

^{1.} 26 Non est bonum, damnum inferre iusto: nec percutere principem, qui recta iudicat.

27 * Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.

28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

*De recessu ab amico: de incorrigibili: non devian-
dum a veritate: os stulti: justus se accusans:
frater juvenem fratrem: fructus oris: mulier bona
& mala: locutio divitis & pauperis: vir amicebilis.*

1 Ocasiones querit, qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris, quæ versantur in corde ejus.

3 Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri; & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impii non est bonum, ut declines a veritate iudicii.

La-

6 Labia stulti misceant se rixis: & os ejus jurgia provocat.

7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

Figurum dejicit timor: animæ autem effæminatorem esurient.

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris tortissima, nomen Domini: ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11 Substantia divitiis urbs roboris ejus, quasi murus validus circumdans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

13 * Qui prius respondet, quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. ^{Eccl. 11. 8.}

14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Justus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit fors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma: & judicia quasi vestes urbium.

20 De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

21 Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem a Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & d' ves effabitur rigide.

24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

Z 5

CA-

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum delicia: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur a Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1 **M**ellior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens.

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus; & contra Deum fervet animo suo.

4 Divitiæ addunt amicos plurimos: a paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

* Van.
13. 61.

5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:

8 Qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inveniet bona.

9 Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

10 Non decent stultum delicia: nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus: & testis jugiter persillantia, litigiosa mulier.

14 Domus, & divitiæ dantur a parentibus: a Domino autem proprie uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima disoluta esuriet.

16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17 Pœneratur Domino, qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Brudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

22 Homo indigens misericors est: & mellior est pauper, quam vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam, & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24 * Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. Intra 26. 15.

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. Intra 21. 12.

26 Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.

27 Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.

28 Testis iniquus deridet judicium: & os impiorum devorat iniquitatem.

29 Parata sunt derisoribus judicia, & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentioibus: piger propter frigus non laborans: rex in folio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnus non diligendus: Malum est, dicit emptor: panis mendacii: revelans mysteria: non reddendum malum pro malo: devorare sanctos: festinata hæreditas: misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

1 **L**uxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animam suam.

3 Honor est homini, qui separat se a contentionibus: omnes autem stulti miscuntur contumeliis.

4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo aestate, & non dabitur illi.

5 Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7 Justus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8 Rex, qui sedet in folio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo.

9 * Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato?

10 * Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

11 Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sunt opera ejus.

12 Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13 Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14 Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recefferit, tunc gloriabitur.

15 Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientiæ.

16 * Tolle vestimentum ejus, qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

17 Suavis est homini panis mendacii: & postea implebitur os ejus calculo.

18 Cogitationes consilii roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

20 * Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.

21 Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

22 * Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

* 3. Reg.
8. 46.
* 2. Par.
6. 36.
Ecl. 7.
21.
1. Joan.
1. 8.
Supra 17.
1.
Infra 20.
23.

* Infra
27. 13.

* Exod.
21. 17.
Lev. 20. 9.
Matth. 15.
4.
* Rom.
12. 17.
1. Thess.
5. 15.
1. Petr. 3. 5.

23 Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona.

24 A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare.

26 Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

27 Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.

28 Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29 Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.

30 Livor vulneris absterget mala: & plagæ in secretioribus ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia & iudicium magis placent quam víctima; inique thesaurizans; melius est sedere in angulo domatis, quam, &c. obdurans aurem pauperi, &c. diligens epulas; pro iusto dabitur impius; qui custodit os suum; desideria occidunt pigrum, non est sapientia contra Dominum; equus paratur ad bellum, &c.

1 Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

2 * Omnis via viri recta sibi videtur: appen-

dit autem corda Dominus.

3 Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quam víctima.

4 Exaltatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robulli semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6 Qui congregat thesauros lingua mendacii, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapiuæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8 Perverfa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus ejus.

* Supra
16. 2.

* *Infra*
25. 24.

9 * Melius est federe in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10 Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 Multato pestilente sapientior erit parvulus: & si segetur sapientem, sumet scientiam.

12 Excogitat justus de domo impii, ut detrahat impios a malo.

13 Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14 Munus absconditum extinguit iras: & donum in sinu indignationem maximam.

15 Gaudium iusto est facere iudicium: & pavor operantibus iniquitatem.

16 Vir, qui erraverit a via doctrinae, in caetera gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pingua, non ditabitur.

18 Pro iusto datur impius: & pro rectis iniquus.

* *Eccli.*
25. 23.

19 * Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa & iracunda.

20 Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

21 Qui sequitur iustitiam, & misericordiam, inveniet vitam, iustitiam, & gloriam.

22 Civitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciae eius.

23 Qui custodit os suum & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

24 Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25 Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quidquam manus ejus operari:

26 Tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.

27 * Hostiae impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

28 Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

* *Supra*
15. 18.
Eccli. 24.
21.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni nominis; callidus videns malum; adolescens juxta viam suam; seminans iniquitatem; derisorem ejice; diligens cordis munditiam; dicit piger, Leo, &c. os alienae; stultitia in corde pueri; calumnians pauperem; audienda est sapientia; vitandi sponsores; termini antiqui servandi; velox in opere suo, &c.

1 **M**elius est nomen bonum, quam divitiarum multarum: super argentum & aurum, gratia bona. * *Eccli.* 7.

2 Dives, & pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.

3 Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertranlivit, & afflicus est damno.

4 Finis modestiae timor Domini, divitiarum & gloria & vita.

5 Arma & gladii in via perversi, custos autem animae suae longe recedit ab eis.

6 Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

7 Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est foenerantis.

8 Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga irae suae consummabitur.

9 * Qui pronus est ad misericordiam, benediceret: de panibus enim suis dedit pauperi. * *Eccli.* 31. 28.

Victoriam & honorem acquireret, qui dat munera: animam autem auferet accipientium.

10 Ejice derisorem, & exibat cum eo jurgium, cessabuntque causae & contumeliae.

11 Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum suorum habebit amicum regem.

12 Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.

13 Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14 Fovea profunda os alienae: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

15 Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinae fugabit eam.

16 Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17 Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam.

18 Quæ pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis.

19 Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.

20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & scientia:

21 Ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis respondere ex his illis, qui miserunt te.

22 Non facias violentiam pauperi, quia pauper est; neque conteras egenum in porta:

23 Quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.

24 Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso:

25 Ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.

26 Noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis.

27 Si enim non habes, unde restituas, quid causæ est, ut tollat operimentum de cubili tuo?

28 Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29 Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe; non appetendæ divitiæ nec cibi invidorum; non opprimendi pupilli, castigandus puer; quærenda sapientia; fugiendi peccatores, & gulæ dediti; honorandi parentes; fugienda meretrix & ebrietas.

1 Quando federis, ut comedas cum principe, diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam.

2 Et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam,

3 Ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.

4 Noli laborare, ut diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum:

5 Ne

5 Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cælum.

6 Ne comedas cum homine invido, & ne desideres cibos ejus:

7 Quoniam in similitudinem arioli & conjectoris, æstimat quod ignorat.

Comede & bibe, dicet tibi: & mens ejus non est tecum.

8 Cibos, quos comederas, evomes: & perdes pulchros sermones tuos.

9 In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquii tui.

10 Ne attingas parvulorum terminos: & agrum pupillorum ne introeas:

11 Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.

12 Ingrediatur ad doctrinam cor tuum: & aures tuæ ad verba scientiæ.

13 * Noli subtrahere a puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur.

14 Tu virga percuties eum: & animam ejus de inferno liberabis.

15 Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum:

16 Et exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.

17 * Non æmuletur cor tuum peccatores; sed in timore Domini esto tota die:

18 Quia habebis spem in novissimo, & præstolatio tua non auferetur.

19 Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via animum tuum.

20 Noli esse in conviviis potatorum, nec in comessionibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt:

21 Quia vacantes potibus, & dantes symbola consumuntur, & vestietur pannis dormitatio.

22 Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne contemnas, cum senserit mater tua.

23 Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

Tom. III.

A 2

24

* Supr#
13. 24.
Eccol. 10. 12

* Infr#
24. 1.

- 24 Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem genuit, lætabitur in eo.
 25 Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet, quæ genuit te.
 26 Præbe, fili mi, cor tuum mihi: & oculi tuæ vias meas custodiant.
 27 Fovea enim profunda est meretrix: & puteus angustus, aliena.
 28 Infiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.
 29 Cui vae? cuius patri vae? cui rixæ? cui foveæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?
 30 Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?
 31 Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus: ingreditur blande,
 32 Sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.
 33 Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa.
 34 Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo:
 35 Et dices: Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non fessi: quando evigilabo, & rursus vina reperiam?

CAPUT XXIV.

Emulatio malorum; sapientia & eruditio; cogitatio stulti; erudiendi oppressi; doctrina ut melle utendum; non insidiandum iusto; casus inimici; detractores; iuste judicandum; nullus verbis lætandus, nec malum malo reddendum; ager pigri; dormitanti pigro venit egestas.

- 1 **N**E æmuleris viros malos, nec desideres esse cum eis:
 2 Quia rapiñas meditatatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.
 3 Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur.
 4 In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa & pulcherrima.

- 5 Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.
 6 Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus, ubi multa consilia sunt.
 7 Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.
 8 Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.
 9 Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor.
 10 Si desperaveris lassus in die angustiae: imminuetur fortitudo tua.
 11 * Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.
 12 Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua.
 13 Comede, fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo.
 14 Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ: quam cum inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.
 15 Ne infidieris, & quæras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem ejus.
 16 Septies enim cadet iustus, & resurget: impii autem corruent in malum.
 17 Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum:
 18 Ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.
 19 Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris impios:
 20 Quoniam non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extinguetur.
 21 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis:
 22 Quoniam repente confurget perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?
 23 Hec quoque sapientibus: * Cognoscere personam in iudicio non est bonum.
 24 Qui dicunt impio: Justus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.

25 Qui arguunt eum, laudabuntur; & super ipsos veniet benedictio.

25 Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.

27 Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea ædifices domum tuam.

28 Ne sis testis frustra contra proximum tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.

* *Supra*
20. 22.

29 * Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundum opus suum.

30 Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulii:

31 Et ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.

32 Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.

33 Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, paucillum manus conferes, ut quiescas:

34 Et veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serua: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tineæ: benefac inimico: angulus domatit: aqua frigida: fons turbatus: multum melis comestum: urbs absque muro.

1 **H**Æ quoque parabolæ Salomonis, quas translulerunt viri Ezechix regis Juda.

2 Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum investigare sermonem.

3 Cælum sursum, & terra deorsum: & cor regum inscrutabile.

4 Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.

5 Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur justitia thronus ejus.

6 Ne

6 Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris.

7 Melius est enim, ut dicatur tibi: Ascende huc; quam ut humiliaris coram principe.

8 Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito: ne postea emendare non possis, cum deonestaveris amicum tuum.

9 Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles:

10 Ne forte insultet tibi, cum audierit, & exprobrare non cesset.

Gratia & amicitia liberant: quas tibi serua, ne exprobrabilis fias.

11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

12 Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.

13 * Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.

* *Infra*
26. 6.

14 Nubes, & ventus, & pluvix non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.

15 Patientia lenietur princeps, * & lingua mollis confringet duritiam.

* *Supra*
15. 1.

16 Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud.

17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, ne quando satiatus oderit te.

18 Jaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

19 Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustix.

20 Et amittit pallium in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

Sicut tineæ vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.

21 * Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere:

* *Rom.*
12. 20.

22 Prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.

23 Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem.

* *Supra*
21. 9.

24 * Melius est federe in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

25 Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

26 Fons turbatus pede, & vena corrupta, justus cadens coram impio.

* *Ecc.*
3. 22.

27 Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: * sic qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria.

28 Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPUT XXVI

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commiseri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus: operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1 Quomodo nix in æstate, & pluvix in messe: sic indecens est stulto gloria.

2 Sicut avis ad alia transvolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet.

* *Sup.* 23.
13.

3 Flagellum equo, & camus asino, * & virga in dorso imprudentium.

4 Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

5 Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.

6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum.

7 Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

8 Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.

9 Quomodo si spina nascatur in manu temulentis: sic parabola in ore stultorum.

10 Judicium determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

11 * Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam. * 2. *Peri.* 22.

12 Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13 Dicit piger: Leo est in via, & læna in itineribus:

14 Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

15 * Abscondit piger manum sub ascella sua, & laborat si ad os suum eam converterit. * *Supra* 19. 24.

16 Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

17 Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

18 Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas in mortem:

19 Ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo: & cum fuerit deprehensus, dicit: Ludentes feci.

20 Cum defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone substracto, jurgia conquiescent.

21 Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, * sic homo iracundus suscitatur rixas.

22 Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad intima ventris. * *Supra* 15. 18.

23 Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde fociata.

24 Labiis suis intelligitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos.

25 Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitix sunt in corde illius.

26 Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malicia ejus in concilio.

27 Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

28 Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum; ne te ipsum laudaveris; ira stulti quam sit gravis: manifesta correctio; vulnera diligentis: anima saturata: vicinus juxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis; probatur homo ore laudantis; stultus confusus; vultum pecoris agnosces; lac caprarum in cibum

1 **N**E glories in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies.

2 Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

3 * Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque gravior.

4 Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5 Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus.

6 Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

7 * Anima saturata calcabit favum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet;

8 Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9 Unguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior est vicinus juxta, quam frater procul.

11 Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.

12 Astutus videns malum, absconditus est: parvuli transcurrentes sustinuerunt dispendia.

13 * Tolle vestimentum ejus, qui spondit pro extraneo; & pro alienis, aufer ei pignus.

14 Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte confurgens maledicenti similis erit.

15 * Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur: * *Supr.* 19. 13.

16 Qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.

17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 Qui servat ficum, comedet fructus ejus: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

19 Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

20 Infernus & perditio nunquam implentur: similiter & * oculi hominum insatiabiles. * *Ecc.* 14. 9.

21 * Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis. * *Supr.* 17. 3.

Cor iniqui inquirat mala, cor autem rectum inquirat scientiam.

22 Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.

23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuoque greges considera:

24 Non enim habebis jugiter potestatem: sed corona tribuetur in generationem & generationem.

25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ viuentes, & collecta sunt sœna de montibus.

26 * Agni ad vestimentum tuum: & hædi, ad agri pretium. * *1. Tim.* 6. 3.

27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ: & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impij & securitate justij; propter peccata terræ multi principes ejus; pauper pauperem calumniatus; pauper supplex; & dives pravus; nolens audire legem; exultatio justorum; abscondens scelera sua; beatus semper pavidus; princeps impius ut leo; dux indigens prudentia; terram suam operans; a patre subtrahens.

1 **F**ugit impius, nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque errore erit.

2 Propter peccata terræ multi principes ejus: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita dulcis longior erit.

3 Vir pauper calumniis pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4 Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 Viri mali non cogitant judicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

* *Supr.*
20. 1. 6 * Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam dives in pravis itineribus.

7 Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 Qui coacervat divitias usuris & sœnore, liberali in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

10 Qui decipit justos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona ejus.

11 Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 In exultatione justorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13 Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 Reatus homo, qui semper est pavidus: qui vero mentis est duræ, corruet in malum.

15 Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impium super populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia, multos opprimit per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.

17 Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 Qui ambulat simpliciter, salvus erit: qui perversis graditur viis, concidet semel.

19 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. * *Supr.*
12. 11. *Ecc.* 20.

20 Vir fidelis multum laudabitur: * qui autem festinat ditari, non erit innocens. * *Supr.*
13. 11. 20. 21.

21 Qui cognoscit in judicio faciem, non benefacit: iste & pro bucella panis deserit veritatem.

22 Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei.

23 Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 Qui subtrahit aliquid a patre suo, & a matre: & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

25 Qui se jactat, & dilatat, jurgia concitat: qui vero sperat in Domino, sanabitur.

26 Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.

27 Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 Cum surrexerint impii, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur justii.

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio justorum: amor sapientiæ: rex justus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacii: pauper & creditor: rex justus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicate servum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: justii abominantur impium, & e diverso.

1 **V**iro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus: & cum sanitas non sequetur.

2 In multiplicatione justorum lætabitur vulgus:

gus: cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

* *Luce.*
15. 13.

3 Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: * qui autem nutrit scorta, perdit substantiam.

4 Rex justus erigit terram, vir avarus destruet eam.

5 Homo, qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.

6 Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & justus laudabit atque gaudebit.

7 Novit justus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes vero avertunt furorem.

9 Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10 Viri sanguinum oderunt simplicem: justi autem quaerunt animam ejus.

11 Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reservat in posterum.

12 Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

13 Pauper, & creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

14 Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

15 Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur volantati suæ, confundit matrem suam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & justi ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 Cum propheta defecerit, dissipabitur populus: qui vero custodit legem, beatus est.

19 Servus verbis non potest erudiri: quia quod dicit intelligit, & respondere contemnit.

20 Idisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quam illius correptio.

21 Qui delicate a pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.

22 Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

23 * Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria: * *Job.*
22. 29.

24 Qui cum fure participat, odit animam suam: adjuramentum audit, & non indicat.

25 Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur.

26 Multi requirunt faciem principis: & iudicium a Domino egreditur singulorum.

27 Abominantur justii virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus judicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem & divitias: non accusandus servus apud Dominum suum: aliquot generationes execrables: dua sanguisuga: tria insatabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia; vehementer emungens.

1 **V**erba Congregantis filii Vomentis.
Visio quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2 Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum.

4 Quis ascendit in cælum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?

5 * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: * *Psal.*
11. 7.

*Deut. 4. 2.
& 12. 32.* 6 * Ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniariisque mendax.

7 Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8 Vanitatem, & verba mendacia longe fac a me.

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria.

9 Ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10 Ne accuses servum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio, quæ patri suo maledicit; & quæ matri suæ non benedicit.

12 Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota a sordibus suis.

13 Generatio, cujus excessi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.

14 Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15 Sanguifugæ duæ sunt filiæ, dicentès: Affer, affer.

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod nunquam dicit: Sufficit.

16 Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis vero nunquam dicit: Sufficit.

17 Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partem matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18 Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro.

19 Viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20 Talis est & via mulieris adulteræ: quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21 Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere:

22 Per servum, cum regnaverit: per stultum, cum saturatus fuerit cibo:

23 Per

23 Per odiosam mulierem cum in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam, cum fuerit hæres domiux suæ.

24 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus.

25 Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi:

26 Lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum:

27 Regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas:

28 Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29 Tria sunt, quæ bene gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter:

30 Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum:

31 Gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32 Est qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo impouisset manum.

33 Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur, ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed moerentibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

1 **V**erba Lamuelis regis. Visio, qua erudit eum mater sua.

2 Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & divitias tuas ad delendos reges.

4 Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas.

5 Et ne forte bibant, & obliviscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis.

6 Da-

6 Date ficeram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo:

7 Bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius

8 Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertransiunt:

9 Aperi os tuum, decerne quod iustum est, & judica inopem & pauperem.

10 Mulierem fortem quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium ejus.

11 Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.

12 Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quæsit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14 Facta est quasi navis infitoris, de longe portans panem suum.

15 Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 Consideravit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17 Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.

18 Gustavit, & vidit, quia bona est negotiatio ejus: non extinguetur in nocte lucerna ejus.

19 Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fufum.

20 Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21 Non timebit domui suæ a frigidibus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus.

22 Stragulatam vestem fecit sibi: byffus, & purpura indumentum ejus.

23 Nobilis in portis vir ejus, quando federit cum senatoribus terræ.

24 Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

25 Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.

26 Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.

27 Consideravit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.

28 Surrexerunt filii ejus, & beatissimam prædicaverunt: vir ejus, & laudavit eam.

29 Multæ filix congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum ipsa laudabitur.

31 Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera ejus.

ECCLESIASTES

QUI AB HEBRÆIS

COHELETH

APPELLATUR.

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil sub sole novum; cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

1 VERBA Ecclesiastæ, filii David, regis Jerusalem.

2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

3 Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?

4 Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat.

5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens,

6 Gyrat per Meridiem, & flestitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.

7 Omnia flumina inrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant.